

ศิลปะประดิษฐ์กับงานใบทองสด

ศิลปะงานใบทองถือเป็นส่วนหนึ่งของเอกลักษณ์ประจำชาติ
ไทยที่บรรพบุรุษได้คิดประดิษฐ์และสร้างสรรค์ขึ้นให้เจ้านายได้ทรงใช้
งาน ซึ่งการนำใบทองมาใช้งานของคนไทยจะสอดคล้องกับวิถีชีวิต
ความเชื่อ ความศรัทธาในบวรพระพุทธศาสนา คนไทยใช้ดอกไม้
ใบไม้ เป็นตัวเชื่อมโยงในการสืบทอดขนบธรรมเนียม และประเพณี

ใบตอง คือ ใบของต้นกล้วย ซึ่งเป็นต้นไม้มที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนไทยอย่างมากประโยชน์ของกล้วยใช้ได้ทั้งต้น ปลี และผลกล้วยนำมารับประทาน โดยเฉพาะใบตองที่คนไทยนำมาใช้เป็นภาชนะใส่อาหารทั้งคาวและหวาน นอกจากนี้ ยังนิยมนำใบตองมาพับจับจีบใส่ในพานจัดร่วมกับดอกไม้ เพื่อนำไปใช้ในงานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการประดิษฐ์งานใบตอง ถาดใบตอง กระถางดอกไม้ กระถางลอย, แจกันใบตอง กระเช้าใบตอง บายศรี ฯลฯ ซึ่ง การประดิษฐ์งานใบตองจะต้องมีการเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่จะใช้ในงานให้เหมาะกับงานเพื่อช่วยลดเวลา และยังทำให้งานที่ออกมามีคุณภาพ และสวยงาม โดยพิจารณาจากการเลือกชนิดของใบตอง

ชนิดของใบตอง

ใบตองมีอยู่หลายชนิด แต่ที่นิยมนำมาใช้ได้แก่ ใบตองตานี ใบตองกล้วยน้ำว้า ใบตองกล้วยหอม ฯลฯ ซึ่งใบตองที่เหมาะสมสำหรับการนำมาประดิษฐ์งานใบตองคือ ใบตองตานี เนื่องจากมีผิวเป็นมัน สีเขียวเข้ม เหนียวนุ่ม ไม่เปราะ ไม่ฉีกขาดง่าย มีความหนาบางพอเหมาะกับการนำมาประดิษฐ์เป็นชิ้นงาน

ส่วนใบตองที่เหมาะสมสำหรับการห่อขนม และอาหารควรเป็นใบตองกล้วยน้ำว้า เนื่องจาก มีกลิ่นหอม และให้สีเขียวอ่อนที่ติดในเนื้อขนม

อายุของใบทอง

สำหรับมือใหม่ที่ฝึกหัดทำงานใบทอง ไม่ควรเลือกใช้ใบทองที่ยังอ่อนอยู่ เพราะ ใบไม่แข็งแรง เหี่ยว นึกขาด และชำรุดง่าย ไม่คงรูปทรงตามที่ต้องการ สำหรับใบทอง ที่แก่เกินไปก็ไม่ควรใช้ เนื่องจากอายุการใช้งานสั้น เหลืองเร็ว ดังนั้น จึงควรเลือก ใบทองที่มีอายุปานกลาง คือ เริ่มมีสีเขียวแก่ ใบโตเต็มที่

วิธีเช็ดไบทอง

ควรเช็ดไบทองออกจากก้าน และฉีกเป็นแผ่นกว้างพอจับเช็ดถนัดมือ ใช้ผ้าฝ้ายเนื้อนุ่มแห้งสะอาด เช็ดจาก โคนฐานไปหาปลายร้วไบทอง ถ้ามีรอยเปื้อนเล็กน้อย เฉพาะแห่ง ให้ใช้ผ้าหมาดๆ เช็ดออก ถ้าเป็นรอยติดแน่นให้ฉีกทิ้ง แต่ถ้ามีคราบฝุ่น เกาะหนาเตอะทั่วทั้งใบให้ล้างน้ำให้สะอาด นำไปผึ่งให้น้ำแห้งจากนั้นเช็ดอีกครั้งถ้าจำเป็น สำหรับการเย็บไบทองเป็นภาชนะใส่ขนม อาหาร รับประทานนั้น เมื่อเย็บเป็น ตัวกระทง จาน ถาด เสร็จแล้วควรนำไปล้างน้ำให้สะอาดก่อนนำมาใช้

ประเภทของใบตอง

มี 4 ประเภทคือ

1.ประเภทการห่อหรือการบรรจุและใส่อาหาร

1.1 การห่อ



1.2 ภาชนะที่ใส่อาหาร

1) กระทงใส่ขนม



1.2 ภาชนะที่ใส่อาหาร (ต่อ)

2) จานใบตอง

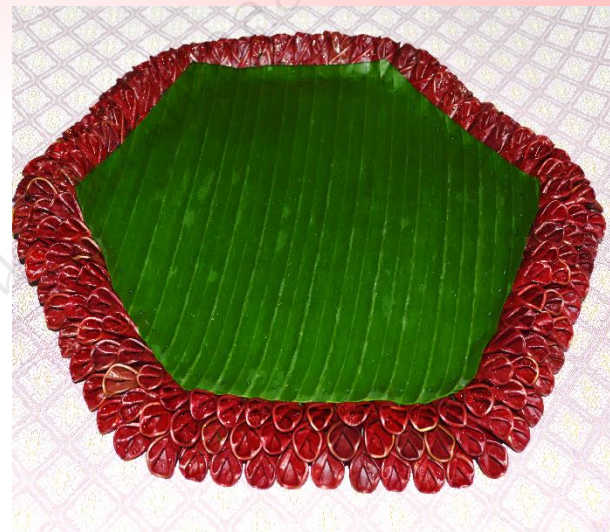
จานใบตองมีหลายรูปทรง เช่น รูปวงกลม สี่เหลี่ยม ห้าเหลี่ยม หกเหลี่ยม แปดเหลี่ยม รูปใบไม้ รูปหัวใจ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 4- 8 นิ้ว ซึ่งรูปทรงวงกลมเป็นรูปทรงพื้นฐาน ข้อสังเกตเวลาเย็บให้พลิกด้านหลังของจานใบตองดูว่ากลีบที่วางบนแบบวงกลมส่งกลีบเท่ากันหรือไม่ ลักษณะของจานที่สวยงาม ขนาดกลีบที่พับทุกกลีบจะต้องมีขนาดเท่ากัน และชี้ตรงจุดกึ่งกลางของจานใบตอง ดังภาพ



ซึ่งรายละเอียดการเขียนใบทองกليبเก็บครูรับชมจากคลิป
วีดีโอ ค่ะ

2) ถาดใบตอง

การประดิษฐ์ถาดใบตองรูปทรงต่างๆ เหมาะสำหรับใส่ขนม ผลไม้ปอกคว้านที่จะนำไปมอบให้กับผู้ที่เคารพนับถือในโอกาสพิเศษ ในการเย็บถาดใบตองที่มีขนาดใหญ่ เวลาเย็บจะต้องซ้อนใบตองหนา 8-10 ชั้น วางสลับทางใบตอง หากใบตองมีความยาวไม่พอให้นำใบตองมาเย็บต่อกัน โดยพับริมใบตองเป็นสันทบจากนั้นวางทับไปบนใบตองอีกแผ่น เย็บคั่นถอยหลัง จากนั้นนำใบตองที่เย็บต่อวางซ้อนกันหงาย 5 ชั้น คว่า 5 ชั้น โดยชั้นบนและชั้นล่างจะต้องหันรี้วใบตองไปทางเดียวกัน และด้านในตรงกลางแบบใบตอง จะวางไม้ไผ่ขัด กั้นกระดัง เพื่อให้ตัวถาดใบตองแข็งแรง ดังภาพ



ซึ่งรายละเอียดการเย็บถาดใบตองกล้วยบานขึ้นรับชม
ได้จากคลิปวีดีโอ ค่ะ

1.3 ภาชนะใส่ดอกไม้

ภาชนะใบตองสำหรับใส่ดอกไม้เป็นการนำใบตองมาประดิษฐ์ เลียนแบบภาชนะแจกัน กระเช้า ให้ได้รูปทรงที่สวยงาม เหมาะกับการนำไปจัดดอกไม้แบบประณีตศิลป์ หรือการจัดดอกไม้แบบประยุกต์ ซึ่งรูปแบบแจกันและกระเช้าใบตอง สามารถนำไปใช้งานได้ในหลายๆ โอกาส การออกแบบสามารถสร้างสรรค์ให้สวยงามตามแนวคิดของผู้ประดิษฐ์ โดยยึดหลักองค์ประกอบศิลป์ ให้ดูแปลกตาแตกต่างออกไปจากรูปทรงที่มีอยู่ในปัจจุบัน แต่ยังคงเน้นในเรื่องของความประณีตสวยงาม

1) แจก

แจกันใบตองเป็นภาชนะทรงกระบอกที่ประดิษฐ์จากใบตอง ให้มีขนาด สัดส่วน รูปทรงที่พอเหมาะ ด้านในตัวแจกันอาจใส่กระบอกน้ำ หรือโฟมดูดน้ำที่ห่อหุ้มน้ำไม่ให้ไหลออก แต่ถ้าให้สะดวกควรเลือกจัดดอกไม้ที่ไม่ต้องการน้ำมาก อย่างการจัดดอกไม้แบบประณีตศิลป์ หรือการจัดดอกไม้ประยุกต์ศิลป์



ซึ่งรายละเอียดการเย็บแจกันใบตอง
กลีบการเวกรับชมจากคลิปวีดีโอค่ะ

2) กระเช้าใบตอง

กระเช้าใบตอง เป็นภาชนะที่ใช้ใบตองเย็บเป็นลำตัวกระเช้า โดยมัดหูไว้สำหรับจับหรือถือ ซึ่งความสูงของหูกระเช้าวัดจากความสูงของตัวกระเช้า เท่ากับ 3.5 เท่า ของความกว้างของตัวกระเช้า เพื่อไว้สำหรับการจัดดอกไม้

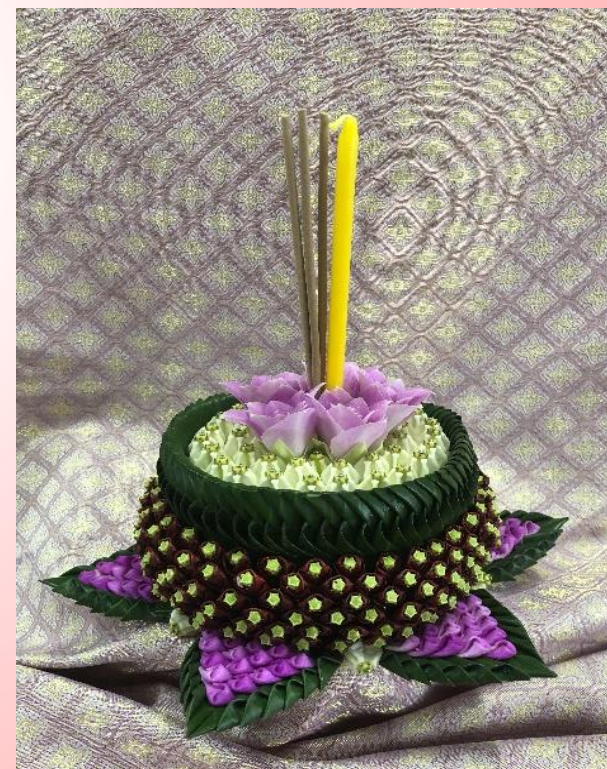


ซึ่งมีรายละเอียดการเย็บกระเช้าใบตอง
กลีบการเวกรับชมได้จากคลิปวิดีโอ ค่ะ

2.ประเภทกระทงดอกไม้



3.ประเภทกระทงลอย



4.ประเพณีบายศรี



ดอกไม้ที่ใช้ในพิธี



ดอกไม้ที่ใช้ในพิธี (ต่อ)



คุณค่างานใบทอง

แบ่งออกได้ 5 ด้าน คือ

- 1.ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน
- 2.ประโยชน์ในโอกาสพิเศษ
- 3.คุณค่าทางวัฒนธรรมและสังคม
- 4.คุณค่าทางจิตใจ
5. และคุณค่าทางเศรษฐกิจ ซึ่งในการปฏิบัติงานแต่ละครั้งย่อมเกิดความเพลิดเพลิน

สรุป

- ศิลปะงานใบตองถือเป็นส่วนหนึ่งของเอกลักษณ์ประจำชาติไทยที่บรรพบุรุษได้คิดประดิษฐ์และสร้างสรรค์ขึ้นให้เจ้านายได้ใช้งานโดยให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต ความเชื่อ ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา การประดิษฐ์งานใบตองที่ประณีตงดงามมีมาช้านาน แต่ไม่ปรากฏหลักฐานที่แน่ชัดว่ามีมาตั้งแต่สมัยใดใครเป็นผู้ริเริ่มและเป็นผู้สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมแขนงช่างดอกไม้สด เพียงแต่อ้างอิงหลักฐานที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์ในเรื่อง พระราชพิธี 12 เดือน โดย นางนพมาศ ซึ่งมียศเป็นท้าวศรีจุฬาลักษณ์ พระสนมเอก
- ใบตองที่ใช้ในงานประดิษฐ์คือ ใบตองตานี ส่วนใบตองที่ใช้ห่อขนมอาหารคือใบตองกล้วยน้ำว้า
- สมัยก่อนคนไทยรู้จักนำวัสดุจากธรรมชาติ มาใช้เป็นภาชนะห่อหุ้มอาหารได้อย่างวิจิตรสวยงาม ความสำคัญและคุณค่างานใบตอง แบ่งออกได้ 5 ด้าน คือ ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ประโยชน์ในโอกาสพิเศษ คุณค่าทางวัฒนธรรมและสังคม,คุณค่าทางจิตใจ และคุณค่าทางเศรษฐกิจ